

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра культурології**

**ГЕНЕЗА І СУЧАСНИЙ СТАН ТЕАТРАЛЬНИХ ФЕСТИВАЛІВ
ХЕРСОНЩИНИ ХХІ СТОРІЧЧЯ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент 16-411 групи
Спеціальності 034 Культурологія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Культурологія
Гмирін Олександр Вікторович

Керівник докторка педагогічних
наук, професорка Лимаренко Л.І.
Рецензент заступник директора з
творчих питань Херсонського
обласного академічного музично-
драматичного театру ім. М. Куліша,
заслужений діяч мистецтв України
Корольова І.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Науково-теоретичні засади фестивального руху України	7
1.1. Фестиваль як форма організації художнього життя суспільства.....	7
1.2. Мета, завдання та функції сучасних світових і українських фестивалів	13
РОЗДІЛ 2. Театрально-фестивальний рух Херсонщини	24
2.1. Фестивальне життя Херсонщини.....	24
2.2. Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії»..	33
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
ДОДАТКИ	
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Особливої актуальності в сучасних умовах набувають глибокі соціокультурні перетворення у сфері духовного відродження українського суспільства.

Дослідники наголошують, що серед соціальних цінностей найбільші можливості впливу на формування духовно багаті особистості, здатної до творчої діяльності, має мистецтво загалом та його різновиди.

Загально визнано, що фестиваль є показником і своєрідним каталізатором інтенсивності та якості мистецького життя будь-якої країни. Фестивалі, як переконує світовий та український досвід – це своєрідні осередки, що визначають напрями розвитку мистецтва, формують нові ідеї, відкривають нові безмежні обрії творчої діяльності

Фестиваль є одним із заходів реалізації Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 1999 року №1697.

Україна має добре розвинуті традиції пропагування національного та світового творчого театрального продукту. Її активна участь у міжнародному фестивальному русі – природна й закономірна, адже однією з важливих соціальних функцій міжнародного театрального фестивалю, що виходить за межі інтересів фахових кіл та прихильників театрального мистецтва, є участь митців у створенні іміджу національної культури і держави-організатора.

Безперечним є факт того, що фестивалі ефективно впливають на формування сучасного світового культурного середовища.

Доречно зазначити, що деякі українські фестивалі вже знайшли своє місце на світовій мапі сучасних форумів як акції регіонального значення з належним міжнародним статусом, що позначилося і на частковому подоланні негативної раніше тенденції традиційного відставання від західних аналогів.

Останнім часом багато дослідників намагаються прослідкувати роль театральних фестивалів на сучасній драматичній сцені. Численні рецензії, анотації та наукові статті демонструють активну позицію українського мистецтвознавства щодо минулого і перспектив подальшого розвитку театрального мистецтва, набувають популярності роботи і сучасних науковців та митців як: А. Баканурського, Н. Корнієнко, О. Клековкіна та інших.

Частково аналіз сучасного фестивального процесу в Україні знайшов своє відображення в наукових розвідках українських дослідників, а саме: А. Підлужної, О. Зінкевич, Л. Кияновської, Л. Мельник, Г. Степанченко, М. Черкашиної-Губаренко, Ю. Чекана, Я. Якуб'яка та інших.

Театральні фестивалі виявляють справжню «живу історію» театральної культури, безпосередність життя театрив, і тому стають складним предметом для наукового вивчення та визначення.

Таким чином, проблема ролі сучасних українських театральних фестивалів, їх новаторських пошуків чи традиційності роботи є важливою і актуальною.

Отже, виходячи із вищезазначеного, темою кваліфікаційної роботи обрано: **«Гене́за і сучасний стан театральних фестивалів Херсонщини ХХІ сторіччя».**

Мета роботи – дослідження театрально-фестивального руху в Україні на межі ХХ–ХХІ століть.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань:**

- обґрунтувати фестиваль як форму організації художнього життя суспільства;

- дослідити мету, завдання та визначити функції сучасних світових і українських фестивалів;

- дати характеристику фестивального життя Херсонщини;

- прослідкувати історію розвитку Міжнародного театрального фестивалю «Мельпомена Таврії» та здійснити аналіз подій останнього двадцять другого фестивалю.

Об’єкт дослідження – сучасне театральне життя України.

Предмет дослідження – театральний фестиваль як феномен української культури XXI століття.

Апробація результатів дослідження. Окремі розділи кваліфікаційної роботи обговорені на засіданні кафедри культурології Херсонського державного університету. Основні положення оприлюднені на XI Усеукраїнській науко-практичній конференції «Зарубіжна та українська культура: питання теорії, історії, методики» (Херсон, ХДУ, 2021 рік).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків та списку використаних джерел із 31 найменування.

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, визначено мету, завдання, об’єкт і предмет дослідження, наведено дані про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «**Науково-теоретичні засади фестивального руху України**» здійснено аналіз літератури, базових понять дослідження; обґрунтовано фестиваль як форму організації художнього життя суспільства; досліджено мету, завдання та визначено функції сучасних світових і українських фестивалів.

У другому розділі «**Театрально-фестивальний рух Херсонщини**» дано характеристику фестивального життя Херсонщини; прослідковано історію розвитку Міжнародного театрального фестивалю «Мельпомена Таврії» та здійснено аналіз подій останнього фестивалю.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФЕСТИВАЛЬНОГО РУХУ УКРАЇНИ

1.1. Фестиваль як форма організації художнього життя суспільства

Фестивалі беруть свій початок від Олімпійських ігор, що відбувались у Стародавній Греції, від змагань середньовічних трубадурів, мінезингерів. У Європі – набули поширення з кінця XVIII ст. (Швейцарія). Спочатку вони мали характер урочистих маршів і кортежів; згодом стали театралізованими масовими уявленнями, які пов'язані з певними подіями.

Серед найдавніших театральних фестивалів – Байрейтський фестиваль, що присвячений операм Р. Вагнера (з 1882 р. є щорічним та влаштовується в м. Байрейті, Баварія), фестивалі шекспірівських вистав на батьківщині великого драматурга (регулярно з 1886 р. м. Стратфорд-он-Ейвон).

Театральне мистецтво представлено на таких відомих фестивалях як: «Празька весна» (заснований у 1946 р.), Единбурзький фестиваль театру і музики (з 1947 р.), Авіньйонський фестиваль (заснований в 1947 році Ж. Віларом в м. Авіньйоні, Франція); «Дубровницькі літні ігри» (м. Дубровник, Югославія з 1950 р.), «Флорентійський травень» (діє з 1951 р.).

З 1960 року починають проходити фестивалі дитячих театрів у НДР (Німецька Демократична Республіка), Болгарії (1968 р., 1972 р.), Югославії (1971 р.); лялькових театрів – у Румунії (1958 р., 1960 р., 1965р.), Польщі (1962 р.), Чехословаччині (1964 р.), Угорщині (1971 р.), Франції (1972 р.). Пройшли Міжнародні фестивалі артистів мюзик-холу в Парижі (1957 р.), циркового мистецтва – у Варшаві (1957 р.), клоунів –

у Мілані та циркового гумору – в Софії (обидва в 1965 р.), артистів пантоміми – в Берліні (1970 р.) і Празі (1971р.).

У СРСР багато конкурсів (головним чином на кращі п'єси) проводили вже в роки Громадянської війни 1918–20 рр.: конкурс ЦК Пролеткульту (1918 р.), відділу театрів і видовищ Наркомпросу на мелодраму (1919 р., серед членів журі – А. Луначарський, М. Горький, Ф. Шаляпін та ін.), конкурс московського Театрального відділу Наркомпросу на п'єсу для дитячих театрів (1921 р.). У наступні роки проводився Всесоюзний конкурс на кращі п'єси на сучасні теми (1933–34 рр.), конкурси на одноактні п'єси (1939-40рр., 1943р., 1947–48рр., 1957 р., 1964–65 рр.), на кращу п'єсу для дітей (1964–65 рр.) та ін.

У 1930 році в Москві відбулася Всесоюзна олімпіада театрів і мистецтва народів СРСР. У ній брали участь 16 театрів та під час якої було показано 30 вистав. Із 1936 р. почали проводитися Декади мистецтва і літератури, де одне з основних місць посідали покази музичних і драматичних вистав професійних і самодіяльних колективів.

Із середини 30-х р. почали організовувати фестивалі, присвячені тільки театральному мистецтву, серед них: Міжнародний театральний фестиваль у Москві (1933–1937 рр.), Театральний фестиваль дитячих і лялькових театрів (1935–1938 рр., 1940 р.), Всеросійський (1935 р.) та Всесоюзний (1939 р.) огляди радгоспно-колгоспних театрів, огляди вистав російської класики (1945–1946 рр.), на сучасні теми (1951 р.), за п'єсами М. Горького (1968 р., до 100 річниці від дня народження письменника), огляди акторської та режисерської молоді (1938 р., 1940 р., 1943–44 рр., 1951 р., 1958–59 рр.), фестивалі-огляди лялькових театрів (1940 рр., 1945 р., 1952 р., 1962 р.).

Треба зазначити, що починаючи з середини 60-х рр. організовуються фестивалі «Московські зірки», Ленінградські «Білі ночі», «Російська зима», «Київські весни», «Дніпровські зорі» та інші, в

яких виступають артисти драматичних і музичних театрів, цирку та естради. У СРСР регулярно влаштовуються конкурси-огляди циркового та естрадного мистецтва: огляди нових творів циркового мистецтва (1944–1946 рр., 1952 р., 1955 р., 1956 р., 1957 р., 1964 р., 1968 р., 1970 р.), артистів естради (1939 р., 1941 р., 1946 р., 1958 р., 1968 р., 1974 р.). У 1976 році в Мінську проведено перший Всесоюзний фестиваль молодих артистів опери і балету [7].

У жодному з енциклопедичних видань або монографічних досліджень у сфері виконавських мистецтв відсутнє розгорнуте визначення фестивалю як організаційно-художньої форми театральної або музичної діяльності.

Єдине визначення цього терміну дає словник російської мови С. Ожегова: «Фестиваль – широка громадська, святкова зустріч, що супроводжується оглядом досягнень яких-небудь видів мистецтв» [21, с. 848]. Звісно, це визначення відображає значення фестивалю, передусім, як суспільно-політичної, а не художньої акції, яка є характерною для культурної політики Радянського Союзу.

Сучасні художні завдання фестивальної практики значно різноманітніші, ніж банальне обрамлення тих або інших партійно-політичних завдань, і приведені визначення для сучасного культурного життя є абсолютно недостатнім.

Так, наприклад, в електронних виданнях можна зустріти наступне визначення: «Фестиваль (фр. *festival* та лат. *festivus* – святковий, веселий) – масове театралізоване святкове дійство, що включає огляд чи демонстрацію досягнень у певних видах мистецтва; вид подієвих туристичних ресурсів» [26].

Спробуємо уважніше розглянути особливості фестивалю як форми організації художнього життя у сфері виконавських мистецтв. Будь-який фестиваль, має чітко окреслені календарні терміни проведення.

Фестивальні заходи проводяться у завчасно визначених просторах країни, регіону, міста, театрального або концертного залу. Наголошуємо, що фестиваль як культурна акція припускає наявність власної аудиторії, на яку орієнтована його художня концепція.

Фестиваль як явище художнього життя суспільства відрізняється особливою атмосферою свята, оригінальністю репертуарної пропозиції, відмінної від репертуару стаціонарних колективів, орієнтацією на показ кращих художніх колективів і виконавців.

Основне завдання фестивалю полягає у внесенні свіжого струменю у культурне життя країни, регіону, міста, створенні максимально широкого поля тяжіння як для професіоналів у музичній і театральній сферах, так і для звичайних глядачів і слухачів.

Враховуючи вище зазначені особливості, представляється можливим ввести таке робоче визначення поняття фестивалю як організаційно-художньої форми: фестиваль є серією театралізованих постанов, підлеглих наскрізній художній ідеї або концепції, розміщених в обмежений календарний період у певному географічному і культурному просторі.

Таким чином, можна дійти висновку, що *театральний фестиваль це* – традиційна зустріч театральних діячів з метою демонстрації вистав і обміну творчим досвідом, що відбувається, зазвичай, в одному місті або країні, а також в один час.

Адже театральний фестиваль залежно від представлених на ньому театрів і цілей організаторів може мати міжнародний або локальний (внутрішньодержавний, регіональний) характер, бути тематичним або змішаним за своєю програмою, аматорським або професійним (за складом театрів, які беруть у ньому участь) [2].

Ретельний аналіз організаційних форм театру часів Античності дозволяє припустити, що фестивальний принцип широко застосовувався

у давньогрецькому театрі. Античний театр не був стаціонарним, постійно діючим.

У Стародавній Греції театральні вистави проводилися один раз на рік у період Діоніських ігор, вони відбувалися навесні, тривали місяць, дія відбувалася зранку до ночі, поки сонце освітлювало процес і була можливість спостерігати за тим, що відбувалосьь.

У Стародавньому Римі вони проводилися під час сатурналій. Антична трагедія, що складала основу театральних вистав, підкорялася загальній релігійно-художній ідеї і була розміщена в єдиному часі й просторі [6, с.173].

Ця традиція отримала свій розвиток і в головних формах Середньовіччя, що театралізувалися, – містеріях і карнавалах. Містерії – дії, що театралізуються, на євангельські сюжети розігрувалися лише в періоди релігійних свят і також підкорялися сталим релігійним канонам.

За визначенням М. Бахтіна, карнавали – це форма народної сміхової культури, де домінує театралізація, зміна масок, костюмів [4, с. 393]. Карнавали були як ніби антитезою містеріям, під час яких, один раз на рік є змога скинути з себе благочестя і поринути у свято плоті і низинних пристрастей, висміюючи усі авторитети, включаючи церковні. Зазначаємо, що і містерія і карнавал, будучи антиподами за своєю суттю, разюче відрізнялися від повсякденності й не були так регламентовані як інші форми середньовічного мистецтва такі, як іконопис, книжкова мініатюра або лицарські романи.

Секуляризація повсякденного життя, поява нового буржуазного стану, бурхливий розвиток мистецтв в епоху ренесансу зумовили професіоналізацію творчої діяльності не лише у сфері літератури, образотворчих і пластичних мистецтв, але й в театрі та музиці. З'являються стаціонарні й пересувні театри, потреба у видовищних розвагах спрямовує розвиток їх професійної діяльності. Можливо, саме

це зумовило поступову загибель синкретичних театральних форм середньовічної культури. Разом з якими урвалася і традиція фестивалю як форми організації художнього життя [6, с. 101].

Відродження фестивалю як явища культурного життя суспільства сталося на рубежі XIX і XX століть. З'явилося це через появу нової міської культури, розвиток якої стали визначати засоби масової комунікації – журнали, газети, звукозапис, радіо, кіно, а в післявоєнний період телебачення.

Бурхливий розвиток нових інформаційних технологій радикальним чином відбився на організаційних формах функціонування виконавських мистецтв. Завдяки радіо, телебаченню, грамзаписам стрімкими темпами відбувалася інтернаціоналізація міжнародного артистичного ринку.

На наш погляд, формується новий тип аудиторії виконавських мистецтв, що має високі критерії вибірковості і значно більшою мірою інформованості про художні процеси. Гастролі кращих театральних, музичних колективів, солістів-інструменталістів, вокалістів стають практично повсякденним явищем [5].

Слід зазначити, що відродження фестивалю підкреслено святковою ритуальною атмосферою, намаганням зробити кожну виставу або концерт унікальною подією, яка виходить за межі звичної художньої практики відповідно новій громадській потребі в оновленні комунікативних процесів.

В контексті нашої кваліфікаційної роботи, вважаємо за необхідне дослідити функції, завдання та цілі сучасних світових і українських фестивалів.

1.2. Мета, завдання та функції сучасних світових і українських фестивалів

Більшість з нині відомих і популярних фестивалів з'явилася в 1950-і роки. Їх розвиток і зростаючий об'єм діяльності, пов'язані не лише з появою нових видів видовищного спілкування в структурі сучасної міської культури, а й з глобальними політичними змінами.

В цей час, в практичній політиці та в міжнародних документах починає формуватися і затверджуватися концепція єдиного європейського простору, в якому кожна країна, зберігаючи політичні інститути, що історично склалися, культурну і національну самобутність, стає частиною загального міждержавного простору.

Разом з формуванням нового міжнародного політичного порядку це привело до створення загальноєвропейського культурного простору, в якому мережа наймасштабніших міжнародних фестивалів виконує важливу інтегруючу роль в якості престижного майданчика для міжнародного артистичного обміну, демонстрації значущих досягнень національних культур.

Тимчасові *характеристики* кожного *фестивалю* визначають його статус у ряді інших подій культурного життя країни, регіону, міста проведення, взаємодія з регіональною і місцевою економікою і культурною інфраструктурою, об'єми і джерела фінансування, чисельність постійно діючої дирекції і рівень адміністративних витрат.

Фестивалі театральні бувають *систематичними (регулярними)* або *відбуваються як разова акція*. Особливою рисою ХХ ст. є проведення як профільних, так і універсальних за характером фестивалів, що поєднують академічні традиції і експериментальний характер, сусідство у програмі різних театрів тощо.

Універсальні театральні фестивалі становлять плідний для розвитку театру діалог сценічних культур, сприяють їх взаємозбагаченню і встановленню партнерських зв'язків обмінів між країнами і театрами, стимулюють державну підтримку театрів.

У культурних практиках сучасної Європи часто зустрічається така форма фестивалю як одноразова культурна акція. Це фестивальні проекти, що організовані міжнародними культурними інститутами ЮНЕСКО, Міжнародною асоціацією дитячих театрів, Європейською асоціацією нової музики, Міжнародним інститутом театру та іншими.

На наші тверді переконання, такі фестивальні проекти не мають чітко визначеної періодичності проведення, їх організатори прагнуть кожен наступний фестиваль проводити в одній з країн, яка є членом міжнародних інститутів.

Фінансування таких проектів, зазвичай, орієнтується на такі джерела як: гранти культурних комісій міжнародних політичних інститутів, таких, як Європейська економічна спільнота, Рада Європи, ЮНЕСКО, гранти самих міжнародних культурних організацій і засобу їх національних комітетів.

Велика кількість фестивалів, що проводяться міжнародними культурними інститутами й організаціями, так чи інакше, пов'язані з експериментальними і новими формами художньої діяльності.

Безперечно, такі фестивальні проекти можна віднести до категорії *некомерційних*, через те, що вони, переважно, орієнтуються на професійну художню свідомість художника або на цінителя нових естетичних концепцій з великим досвідом.

Треба зазначити, що вистави і концерти таких фестивалів, передусім, притягають художню інтелігенцію, для якої вони є важливими засобами професійного спілкування і, звичайно ж, представників «художньої богеми» [29].

Фестивалі як культурне явище суспільства існують достатньо давно. Але активізація фестивального руху почалася лише в останнє десятиріччя. Фестиваль виконує різні *функції*.

Перша і, мабуть, основна функція будь-якого фестивалю – це залучення глядачів, знайомство їх з різними видами мистецтв, різними учасниками фестивалю. Залучення глядача у епіцентр творчого життя є важливим чинником зростання популярності цього руху. Багато кінофільмів, театральних постановок, концертні програми можливо побачити лише одного разу і лише на фестивалях.

Друга функція фестивалів полягає в розвитку контактів між різними країнами і народами. Проведення фестивалів сприяє не тільки розвитку творчих контактів, але й розвитку сфери бізнесу і туризму, що у свою чергу позитивно позначається на економічній ситуації в місті.

Третя функція, яку виконують фестивалі – це залучення молодих талановитих виконавців із різних міст і країн. Конкурси, що проводяться в межах фестивалів, є могутнім стимулом для розвитку молодих талантів.

Визначивши основні функції фестивалів, вважаємо за доцільне зосередити увагу на наступному аспекті – *мета фестивалів*:

- популяризація і активізація творчої діяльності аматорських мистецьких колективів у вищих навчальних закладах;
- формування високої культури, змістовного проведення дозвілля в учасників аматорського мистецтва;
- підвищення рівня виховної роботи, сприяння розвитку творчої особистості, формування художньо-естетичних смаків, виховання національної самосвідомості;
- зміцнення творчих контактів, підвищення уваги місцевих органів виконавчої влади до проблем культури і мистецтва.

Надалі, доречно розглянути *завдання фестивалів*:

- широка пропаганда і подальший розвиток кращих зразків музично-словесного фольклору, народної хореографії, традиційних обрядів та звичаїв українського народу, сучасної народної творчості, народних художніх промислів;
- подальший розвиток усіх видів і жанрів традиційної народної культури та аматорського мистецтва;
- сприяння зростанню виконавської майстерності художніх колективів;
- залучення студентської молоді і працівників навчальних закладів до художньої творчості;
- зміцнення існуючих і створення нових аматорських колективів;
- спрямування художніх колективів та їх керівників до активної участі в створенні нових програм;
- збагачення репертуару художніх колективів кращими зразками народної творчості;
- організація дозвілля та виховної роботи студентської молоді засобами мистецтва;
- сприяння розвитку культурного туризму, здійснення фінансової підтримки театральних труп;
- ознайомлення глядачів з розмаїттям сучасних сценічних практик;
- поширення вдалого досвіду організаційної роботи та діяльності колективів аматорського мистецтва [31].

В українському і світовому сучасному просторі розрізняють такі фестивалі:

- національні;
- міжнародні;
- фестивалі за спеціалізацією.

В свою чергу фестивалі за спеціалізацією можна розділити за домінуючим видом мистецтва це:

- театральні фестивалі (Міжнародний театральний «Чеховський фестиваль» (Росія), Міжнародний театральний фестиваль в Авіньйоні (Франція), «Драбина» – Міжнародний театральний фестиваль, м. Львів, (Україна) тощо;

- фестивалі студентів і молоді («Студентська весна», кулінарний фестиваль «Студентський смак»);

- дитячі фестивалі (Всеукраїнський фестиваль дитячої та юнацької творчості «Чисті роси», Всеукраїнський дитячий фестиваль «Світ талантів» та ін.);

- музичні фестивалі («Таврійські ігри», «Слов'янський базар», «Червона рута»);

- кінофестивалі («Молодість», «Відкрита ніч»);

- літературні фестивалі («Просто так»);

- фестивалі феєрверків;

- фестивалі комп'ютерного мистецтва;

- фестивалі реклами («Канські Леви», Київський міжнародний фестиваль реклами);

- етнічні фестивалі (Щорічний міжнародний фестиваль «Енергія життя і атмосфера кохання»);

- фестивалі танцю;

- інші фестивалі (педагогічних ідей «Відкритий урок», фестиваль пива «Октоберфест», фестиваль повітряних куль та інші) [26].

Таким чином, зробити повну класифікацію майже не можливо, оскільки темпи зростання популярності створення фестивалів дуже високі, це пов'язано з тим, що святкування будь-якої події з залученням шоу програм, мистецьких або творчих заходів, що заздалегідь сплановане і має за мету повторитися вже можна вважати фестивалем.

Окрім цього, саме поняття фестиваль не являє чогось конкретного, звідси різні мистецькі форми поєднуються, синтезуються, переплітаються і змішуються під час проходження дійства і свята.

За тривалістю проведення фестивалі розділяють на *довгострокові* (від одного місяця до року), *середньострокові* (від двох тижнів до одного місяця) і *короткострокові* (від декількох днів до двох тижнів). Слід враховувати, що тривалість фестивалю на завжди пов'язана з величиною витрат на його проведення і його авторитетом в культурному співтоваристві. Додатковою та дуже важливою характеристикою фестивалю є його статус в культурному житті.

Враховуючи зазначене вище, можемо виділити *регіональні, національні та міжнародні фестивалі*. Відмінності між ними можуть носити умовний характер, оскільки в будь-якому з перерахованих раніше фестивалів може бути інтернаціональний склад виконавців. Відмінності полягають в рівні престижу фестивалю у свідомості глядачів, професійних виконавців та їх менеджерів, його значенні в системі пріоритетів міжнародного концертного і театрального ринку, фінансових можливостях оплачувати участь відомих виконавців, а також у джерелах субсидування його діяльності [29, с. 156].

Переважає більшість фестивалів у європейських країнах проводяться постійно. Їх діяльність фінансується за рахунок урядових субсидій, органів місцевого самоврядування, меценатів і корпоративних спонсорів. Іноді, субсидії на проведення великих культурних акцій загальноєвропейського значення надають Рада Європи і Європейська економічна спільнота. За відсутності таких субсидій, фестивальна діяльність здійснювалася б в значно скромніших масштабах, оскільки на умовах самоокуповування вона практично не представляється можливою [19].

Терміни проведення будь-якого фестивалю, за рідкісним виключенням, мають чітко окреслені часові рамки. Також, якщо організатори претендують на те, щоб їх фестиваль став регулярно повторюваною акцією, то вони намагаються не змінювати період його проведення протягом багатьох років.

Таке положення зумовлене вимогами міжнародного виконавського ринку. Тактика проведення великих фестивалів утвердилася у Європі в післявоєнну добу. Саме тоді стало відомо що для успіху фестивального заходу мало національних театральних та музичних виконавців і колективів. Тому почали робити ставку на залучення достатньо відомих зарубіжних виконавців та зірок.

Бажання запросити відомі колективи і виконавців змушує організаторів планувати програми фестивалів як мінімум за півтора-два роки, що простіше здійснити при незмінних термінах проведення фестивалю. Оскільки, між провідними європейськими фестивалями існує певна корпоративна солідарність.

Календарні терміни проведення ключових європейських фестивалів знаходяться в одному тимчасовому інтервалі (наприклад, липень-серпень або серпень-вересень), що дозволяє планувати так звані «фестивальні гастролі» відомих колективів і виконавців. Звичайно, подібний вид гастрольно-концертної діяльності вигідний як організаторам, так і запрошеним гостям. У рамках одного фестивалю майже неможливо провести більше двох-трьох концертів одного виконавця, тоді, як під час фестивальных гастролей, їх агенти отримують можливість завчасно планувати гастрольні виступи у ведучих концертних і театральних залах Європи, а дирекції фестивалів мають змогу значно скоротити витрати по організації, передусім у статті транспортних витрат.

Локація фестивалю також відіграє вирішальну роль у формуванні художньої концепції, атмосфери, привабливого образу у свідомості глядачів, слухачів і навіть маркетинговій стратегії.

Один із найвідоміших у світі джазових фестивалів у місті Монтре (Швейцарія) проводиться щорічно в липні на березі Женевського озера на спеціально обладнаному літньому сценічному майданчику в п'ятнадцяти кілометрах від міста. Поціновувачі джазової музики, серед яких велике число прихильників конкретно цього фестивалю, живуть в кемпінгах і спеціально організованих стоянках для автокараванів (автомобілів із причепами у вигляді будиночка).

Художню концепцію має кожен фестиваль. Вона є не сумою деяких соціальних, естетичних, економічних і абстрактних установок, а є моделлю закоренілої, систематично спрямованої практичної репертуарної політики, що орієнтується на певні категорії слухачів і глядачів, які визначають статус цього фестивалю серед інших. Художня концепція формується з урахуванням усіх багатоманітних просторово-часових характеристик фестивалю, вже існуючих форм і напрямів художнього життя, а також традицій [29, с. 154].

Художня концепція реалізується у тематичній, жанровій і видовій спрямованості кожного конкретного фестивалю. За видовою спрямованістю в сфері виконавських мистецтв розрізняють музичні, театральні та багатопрофільні фестивалі. Перші дві групи включають усе історичне різноманіття музичних і театральних жанрів і форм, хоча усередині групи можлива більш вузька спеціалізація.

Проведення великих і малих фестивалів виконавських мистецтв в останні десять років міцно увійшло до повсякденного ужитку сучасного художнього життя України, що актуалізувало формування нових моделей їх проведення, фінансування, механізмів взаємодії з органами управління культурою, потенційними спонсорами і засобами масової

інформації. Можна також спостерігати процес формування неповторної фестивальної аудиторії, до складу якої входять найбільш досвідчені глядачі і слухачі з високою мірою вибірконості [25, с. 197].

Проведення фестивалів має величезне значення для збереження цілісного культурного простору країни в умовах масового зменшення гастрольної діяльності організацій виконавських мистецтв в нашій країні. Саме фестивалі дають необхідний імпульс підтримки мінімального рівня артистичного обміну між регіонами України. Для провінційних театрів і музичних колективів нині це практично єдина можливість виступити за межами свого регіону.

Великі фестивалі також дозволяють підтримувати зв'язки з організаціями виконавських мистецтв республік колишнього СРСР. Проведення фестивалів грає значну роль також в корпоративному спілкуванні, дає можливість режисерам, акторам, драматургам, музикантам, критикам знайомитися з новими роботами, обговорювати актуальні напрями розвитку виконавських мистецтв. Участь у фестивалях дозволяє обговорювати економічний і соціальний стан, організаційно-правові проблеми художньої діяльності.

Таким чином, зазначені вище приклади і факти свідчать, що фестиваль як організаційно-художня форма останнім часом набув поширення в області видовищних мистецтв – театру, музики, цирку, кінематографу і навіть телебачення. Численні міжнародні і національні кінофестивалі за винятком невеликого числа некомерційних акцій тісно пов'язані з індустрією комерційного кінопрокату.

Наголошуємо, що фестивальна діяльність багато в чому дозволяє побачити і оцінити багатозарову і суперечливу картину сучасного художнього життя нашої країни. Це особливо важливо в умовах кризи спеціалізованих видань в області мистецтва, що багато років традиційно виконували подібну функцію.

Безперечно, організаційно-художні форми проведення фестивалів виконавських мистецтв в Україні продовжують знаходитися в процесі формування. Соціально-економічні умови функціонування театрів і концертних організацій, що постійно змінюються, виникаюча криза бюджетного фінансування галузі культури є чинниками, істотно стримуючими розвиток фестивалів. Багато що в цій області тримається на самовідданому ентузіазмі і авторитеті їх конкретних організаторів, хоча хочеться вірити, що у міру стабілізації економіки нашої держави фестивальна діяльність міцно займе гідне місце в пріоритетах загальнодержавної і регіональної культурної політики [25, с. 154].

Теоретичний аналіз фестивалю як організаційно-художньої форми функціонування виконавських мистецтв є надзвичайно складним завданням, ця сфера художньої діяльності, незважаючи на численність газетних і журнальних публікацій, систематичні огляди фестивальних подій в електронних засобах масової інформації, залишається за межами інтересів не лише фахівців в області менеджменту, але навіть театрознавців, музикознавців, істориків мистецтв.

Відмітимо, що впродовж останніх тридцяти-сорока років сформувалися стійкі художньо-організаційні форми проведення фестивалів, різноманіття джерел фінансування, накопичений досвід ефективної репертуарної і маркетингової політики, визначені найважливіші механізми взаємодії з органами державного і місцевого управління, корпоративними спонсорами, засобами масової інформації [29, с. 153].

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на аспекті того, що ретельне вивчення неодноразово апробованих найбільшими зарубіжними фестивалями методів формування репертуарної пропозиції, набутого досвіду використання комплексної системи заходів маркетингу і фандрайзингу, дозволить проектним командам упроваджувати кращі

досягнення в цій області в організацію фестивальної діяльності в Україні для досягнення максимального художнього ефекту і громадського резонансу.

РОЗДІЛ 2. ТЕАТРАЛЬНО-ФЕСТИВАЛЬНИЙ РУХ ХЕРСОНЩИНИ

2.1. Фестивальне життя Херсонщини

Безсумнівним є факт того, що фестивалі сприяють збагаченню та розвитку української культури. Вони є могутнім стимулом для розвитку молодих талантів, зростанню виконавської майстерності художніх колективів, а також сприяють подальшому розвитку традиційної народної культури. Саме фестивальний рух активізує мистецьке життя нашої держави, є найважливішим чинником утвердження України у світі як держави високо розвиненої культури.

Велику роль у становленні професійного та аматорського мистецтва відіграють фестивалі міжнародного та всеукраїнського рівнів. Здійснює цю об'ємну роботу на Херсонщині майже 5 тисяч працівників культури. В їх розпорядженні понад 1000 закладів культури і клубів, бібліотек, дитячих шкіл естетичного виховання. У близько 3 тисячах аматорських колективів об'єднано майже 40 тисяч любителів самодіяльного мистецтва [17, с. 104].

Найбільш масштабним і найпрестижнішим фестивалем в Україні зі своїми традиціями, історією, з незабутніми враженнями, з живим звуком, найкращими виконавцями України і найвідомішими музичними зірками зарубіжних країн був Міжнародний музичний фестиваль «Таврійські ігри» [1].

Цей фестиваль проводився в Україні щоліта з 1992 року. У 1992 – 2006 роках місцем проведення фестивалю була Каховка Херсонської області. У 2007 році фестиваль оголосив про своє відкриття у столиці України, на Співочому полі. Вперше на Співочому полі збирається

понад 500000 глядачів і музичний форум стає подією національного масштабу.

Автором ідеї, почесним президентом, головою оргкомітету Міжнародного музичного фестивалю «Таврійські ігри» був Микола Баграєв.

За традицією фестиваль поділявся на шоу-програми, спортивні змагання, конкурси краси та навіть пивний конкурс. Учасниками виступали представники різних країн. Тривали такі фестивалі упродовж трьох днів. Згідно зі статистикою, щодня фестивальні концерти відвідували близько 80000 глядачів, значна кількість спостерігали за фестивалем через прямі теле- і радіотрансляції.

Засновники фестивалю в 1992 році навіть не думали, що невеличкому містечку Каховка на Херсонщині призначено щороку на три дні перетворюватися на гомінкий вир, стати центром сучасного музичного життя України. І подивитися на це диво, полинати на пісенних хвилях приїжджатимуть не тільки з усіх куточків України, а й з близького та далекого зарубіжжя. За ті роки на фестивалі побувало близько 3 мільйонів 500 тисяч глядачів. На найбільшій, оснащій найсучаснішою музичною апаратурою і світловими ефектами, фестивальній сцені України виступило понад 200 зірок з 22 країн світу [17, с. 105]. «Таврійські Ігри» був не просто фестиваль, а цілий світ музики, краси, змагань, нових зустрічей, творчих планів і звершень.

Непересічною подією Херсонщини є Всеукраїнський благодійний дитячий фестиваль «Чорноморські Ігри», що проходить у місті Скадовську.

Головна мета фестивалю «Чорноморські ігри» – не просто пошук і розкриття таланту обдарованих дітей, але й подальша їх підтримка, незалежно від національного походження і соціального статусу.

У червні 1998 року відбувся I Всеукраїнський благодійний дитячий фестиваль «Чорноморські Ігри», що проходив під патронатом тодішнього Президента України Леоніда Кучми. Меценатом дитячого фестивалю виступив Благодійний Таврійський Фонд. На фестивалі «Чорноморські Ігри» виступило 17 гуртів та 95 виконавців та з 24 областей України [17, с. 107].

У ролі глядачів на прослуховуванні стали діти, що відпочивали у дитячих оздоровчих таборах Скадовської області, а за концертами спостерігали щодня близько 15 тисяч глядачів – мешканців і гостей Скадовська. Щодня відбувалися цікаві заходи. Особливо відзначилися конкурси скульптури з піску й міського малюнку на стіні.

Кульмінацією розваг стала урочиста карнавальна хода, в якій взяло участь понад 600 дітей, у вигляді козаків і чумаків, мешканців заморських країн та казкових героїв у супроводі духових оркестрів, великих машин і глядачів. Усі учасники фестивалю отримали дипломи лауреатів та пам'ятні відзнаки, а переможці стали володарями I, II, III премій у різних номінаціях. Серед переможців (у номінації солісти дівчата до 18 років) – наша землячка – Інна Шустваль (м. Скадовськ).

Переможці «Чорноморських Ігор» 1998 року отримали найціннішу відзнаку – право виступити на сцені фестивалю «Таврійські Ігри».

Гостями фестивалю «Чорноморські Ігри» стали популярні тоді українські виконавці – Віктор Павлик, Каріна Плай, гурт «Скрябін», Олександр Пономарьов, Ірина Сказіна, Юрко Юрченко, Ольга Юнакова, «Океан Ельзи», Лілія Білоус, «Аква Віта», Ельзара Баталова [17, с. 107–108]. Саме на цьому фестивалі розкрили свій талант Надя Дорофеева Тіна Кароль, Настя Каменських, а сьогодні, вони є одними з найпопулярніших артистів в Україні.

Безкоштовна участь у фестивалі дає можливість повернути до «Чорноморських ігор» дітей з малозабезпечених сімей, сиріт і дітей, що

проживають у сільській місцевості. Юні дарування мають безпрецедентний шанс заявити про себе на такому престижному форумі й можливість виходу на велику сцену.

У межах «Чорноморських ігор» відбувався конкурс серед вокалістів, вокальних груп, танцювальних колективів, а паралельно з основною програмою організатори проводили дитячі дискотеки, конкурси малюнків, скульптур з піску, графіті тощо.

У 2012 році він отримав статус міжнародного фестивалю. Окрім дітей із регіонів України, у «Чорноморських Іграх» стали брати участь також діти з Молдови, Білорусі, Румунії Росії, Нідерландів, Вірменії, Литви та Куби. 2013 рік, на жаль, випав із історії фестивалю, адже у цей рік він не проводився. Організатори заявили, що фестиваль переноситься на невизначений термін через недостатнє фінансування, але обіцяли оголосити дату і місце як тільки відновиться робота.

Травень 2017 року відзначився гарними новинами, Андрій Гордєєв голова Херсонської облдержадміністрації, Владислав Мангер голова обласної ради та Микола Баграєв засновник і президент благодійної організації «Всеукраїнський благодійний Таврійський фонд» підписали меморандум щодо відродження Всеукраїнського благодійного дитячого фестивалю «Чорноморські Ігри».

За інформацією організаторів, у межах XV фестивалю «Чорноморські Ігри», який відбувся у серпні 2017 року, на прослуховування із 368 заявок відібрали 174 конкурсантів із різних регіонів України. Після відбіркового туру до півфіналу фестивалю отримали доступ 57 вокалістів та вокальних груп.

Аналізуючи проведення цього грандіозного дійства, доцільно підкреслити, що за три фестивальних дні, «Чорноморські Ігри» принесли неймовірну радість не лише конкурсантам, а й усім гостям і жителям міста Скадовськ. Захоплюючі конкурси, веселі ігри, запальні

дискотеки – всі це відбувалося на набережній, на спеціальному майданчику «ФРУЗІ GAMES». Казкові герої зачаровували та дивували, не залишаючи осторонь жодної людини. Діти мали не аби яку змогу проявити себе у захоплюючих та веселих естафетах, цікавих творчих конкурсах, а батьки, у свою чергу, щиро підтримували їх.

Цього року глядачами фестивалю змогли стати навіть ті, хто не були у Скадовську. Оскільки всі фестивальні дні можна було переглянути через прямі включення на телеканалі М1 та Інтернет-трансляції «Чорноморських Ігор». Також слід зазначити, що на базі фестивалю працював дитячий прес-центр, де маленькі журналісти та репортери оперативно інформували у соціальних мережах про всі найцікавіші події.

Щорічно у Палаці дитячої та юнацької творчості м. Херсона відбувається міський фестиваль «Театральна весна». Мета названого фестивалю – розвиток театрального мистецтва в місті Херсоні, підвищення художнього рівня дитячих театральних колективів, популяризація класичного та сучасного театрального мистецтва, мистецтва живого слова.

Організаторами фестивалю виступають Управління освіти Херсонської міської ради, Херсонський Палац дитячої та юнацької творчості та Обласний Академічний музично-драматичний театр ім. М.Куліша.

Учасники фестивалю виступають дитячі театральні колективи шкіл та позашкільних закладів міста. Переможці фестивалю визначаються у трьох вікових категоріях: молодша, середня, старша, а також нагороджуються кращі акторські та режисерські роботи [17].

Кожного року на початку липня у м. Гола Пристань Херсонської області збирає друзів Міжнародний фестиваль народної творчості «Купальські зорі», метою якого є розширення туристичних,

інформаційних, ділових та культурних зв'язків між українськими регіонами, популяризація та пропаганда народної творчості, розвиток та підтримка декоративно-прикладного мистецтва, відродження народних промислів, традиційних обрядів та свят, підтримка та розвиток обрядової пісенної спадщини й української національної культури.

Фестиваль передбачає: виступи етнографічних, театральних, хореографічних, фольклорних колективів, конкурс на найкращий купальській обряд, театр мод, виступи ансамблів народної пісні й троїстих музик, у репертуарі яких народна обрядова тематика язичницького свята Івана Купала [23].

Щорічно у лютому в м. Херсоні відбувається локальний театральний фестиваль «Лютий/Февраль», що заснований Центром ім. Всеволода Мейєрхольда. Цей фестиваль зосереджений на сучасному театральному мистецтві, тому він дуже близький до глядачів. Усі п'єси і читки, відбуваються на «умовних» сценах. У 2015 році місцем проведення став літературний відділ Херсонського краєзнавчого музею, Художній музей ім. О.Шовкуненка та нічний клуб «Его». Найбільше, «Лютий/Февраль» захоплює публіку, що цікавиться новою драмою, сучасними театральними експериментами, пошуками нових форм та новітніми мистецькими методами [18].

Своєрідним підсумком роботи серед фольклорних колективів, ансамблів народної пісні, вокальних та малих форм є обласний конкурс «Пісенна веселка Херсонщини», що проводиться на базі Скадовського РБК наприкінці кожного року. Цей масовий вокально-хоровий захід дає змогу оцінити загальний стан та проблеми розвитку жанру, зробити необхідні зауваження та висновки, а також націлити керівників колективів на їх вирішення [17, с. 109].

Найбільш масштабним серед цих заходів є Всеукраїнський фестиваль національних культур «Таврійська родина», який проходить в

місті Генічеськ і щороку згуртовує під своїми прапорами до півтисячі учасників – представників близько двадцяти національностей з різних регіонів України, а також зарубіжних гостей з Латвії, Росії, Грузії. Основні події заходу – багатонаціональна «Хода дружби», імпровізовані «національні подвір'я», виставки декоративно-ужиткового мистецтва, презентація національних кухонь, конкурси національних красунь і гала-концерт [17, с. 110].

Відкритий конкурс танців народів світу «Танцювальні меридіани» проводиться з вересня 2006 року на базі Каховського міського Палацу культури з метою популяризації національного хореографічного мистецтва. Під час проведення заходу на сцені вирує яскраве дійство, в якому представлено танцювальні традиції усіх народів світу [1].

Щорічно на факультеті культури і мистецтв Херсонського державного університету, за підтримки управління культури і туризму Херсонської обласної державної адміністрації проходить Всеукраїнський конкурс-фестиваль хореографічних колективів «Натхнення».

Мета Всеукраїнського конкурсу-фестивалю хореографічних колективів «Натхнення» – поповнення репертуару аматорських хореографічних колективів, популяризація хореографічних творів, пошук нових молодих, неймовірно талановитих виконавців та не менш яскравих балетмейстерських робіт.

У конкурсі мають право брати участь колективи шкільних та позашкільних закладів освіти, аматорські хореографічні колективи закладів культури, колективи спеціальних учбових закладів мистецтва та культури та окремі виконавці.

Цей конкурс-фестиваль проводиться за такими номінаціями:

– «Бальний танець» (латино-американські та європейські шоу-номери).

- «Народний танець»;
- «Сучасний танець» (хіп-хоп, street show, техно, брейк-данс);
- «Естрадний танець» (диско, танцювальне шоу, джаз і джаз-модерн, рок-н-ролл);
- «Сучасна інтерпретація народного танцю».

Журі оцінює виступ колективів та окремих виконавців за такими критеріями:

- самостійність балетмейстерського вирішення хореографічної композиції;
- художній рівень постановки з урахуванням вікових можливостей конкурсантів;
- відповідність хореографічного вирішення у використаному музичному матеріалі, художньому оформленню (костюм, реквізит тощо);
- багатство композиційних рішень та прийомів, оригінальність втілення задуму постановки;
- рівень виконавської майстерності учасників колективу, їх відповідність стильовим особливостям хореографічних композицій, що виконуються [17, с. 111–112].

Міжрегіональний фестиваль-конкурс вокально-хорового мистецтва «MAESTOSO», який щорічно проходить на базі факультету культури і мистецтв Херсонського державного університету – це мистецько-освітній захід, що заохочує молодь до вокально-хорової музики, сприяє розвитку вокально-хорового мистецтва України та розвиває вокально-хорові навички, естетичне виховання дітей і молоді.

Мета фестивалю: залучення учнівської молоді до відродження і покращення традицій національної вокально-хорової школи; налагодження та підтримка творчих взаємозв'язків між вокально-хоровими колективами мистецьких та загальноосвітніх закладів регіону;

розвиток дитячо-юнацького хорового виконавства; підвищення диригентської майстерності керівників та викладачів творчих хорових колективів; використання можливостей хорової культури для виховання і розвитку творчої особистості у дитячому й юнацькому художньому колективі; виховання естетичного смаку дітей та молоді; збереження та збагачення національних традицій; розвиток хорового мистецтва України.

У 2001 році в Херсонському державному університеті на факультеті культури і мистецтв започатковано конкурс «Музична Таврія». Засновник цього конкурсу – заслужений працівник культури України, диригент симфонічного оркестру ХДУ, професор С. Марцинковський. До участі в ньому запрошуються студенти старших курсів і випускники музичних, педагогічних та училищ культури, музичних коледжів і ліцеїв, шкіл мистецтв. У цьому конкурсі учасники змагаються за двома номінаціями: виконавці на музичних інструментах та вокалісти.

У 2009 році конкурс «Музична Таврія» набув нового статусу як Перший фестиваль диригентського мистецтва. Учасникам конкурсу були кращі студенти-музиканти із вищих навчальних закладів України (з Київської Національної музичної академії імені П. Чайковського, Одеської музичної академії імені А. Нежданової, Донецької музичної академії імені С. Прокоф'єва, Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова, Дніпропетровської консерваторії імені М. Глінки та інших навчальних закладів).

Оцінювати диригентську майстерність, запрошувалися відомі виконавці, диригенти та педагоги-практики, а саме: С. Мацюян – професор, академік, заслужений діяч мистецтв України, завідувач кафедри симфонічного диригування Одеської державної музичної академії імені А. Нежданової; В. Федоришин – заслужений діяч

мистецтв України, професор кафедри інструментального та оркестрового виконавства Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова [17, с. 112–113].

Міжнародний конкурс юних піаністів та композиторів «VIVAT, MUSICA!» проводиться один раз на рік у місті Нова Каховка з 2001 року. Тут зустрічаються та гучно заявляють про себе юні таланти. Вони ще маленькі, але вже досягають творчих вершин.

Конкурсні концертні програми дають можливість ознайомитись з класичною камерною, фортепіанною та симфонічною музикою. Значне місце серед якої посідають твори сучасних українських композиторів.

Отже, фестивалі та конкурси на Херсонщині відіграють суттєву роль у вітчизняній культурі, сприяють активізації мистецького життя не тільки Херсонської області, але й в цілому держави.

У наступному підрозділі ми спробуємо розкрити основні принципи та функції діяльності Міжнародного театрального фестивалю «Мельпомена Таврії».

2.2. Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії»

Візитна картка Херсонщини – це Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії», який щороку проходить у Херсоні наприкінці травня – початку червня з 1998 року. Ідея фестивалю та його концепція належить заслуженому діячу мистецтв України, президенту фестивалю О. Книзі.

Засновники та організатори фестивалю – ТОВ «Фестивальний центр», Херсонський обласний академічний музично-драматичний театр ім. М. Куліша, за підтримки Міністерства культури України,

Національної спілки театральних діячів України, Херсонської обласної державної адміністрації, за допомогою Херсонського міськвиконкому. «Фестивальний центр» протягом року напружено готується до фестивалю: знайомиться з репертуарами інших театрів, переглядає вистави, веде попередні переговори з майбутніми учасниками та гостями.

Під час проведення фестивалю цілодобово на театральній площі і сценічних майданчиках міста проходить карнавальна хода, театральний капусник, урочисте відкриття фестивалю, майстер-класи за участю театральних зірок, вечори-знайомств, конференції для керівників театрів та режисерів, прес-конференції, дискусії і спілкування з колегами, урочисте закриття, феєрверк під зоряним небом. А найголовніше – глядач може побачити вистави кращих театрів України та близького зарубіжжя [27].

Попри обов'язкову атмосферу свята цей фестиваль має і позитивний «тіньовий бік»: крім веселощів та розваг для публіки, він вимагає кмітливості, організаційної спритності від директорів і режисерів театрів й напруженої аналітики журі.

Гостями, членами журі та учасниками фестивалю в різні роки його проведення були: народний артист СРСР Євген Матвєєв, народний артист Росії Сергій Гармаш, народні артисти України Богдан Ступка, Богдан Бенюк, Анатолій Хостікоєв, Наталя Сумська, Станіслав Мойсєєв, заслужений артист України Олексій Вертинський, артисти Ірма Вітовська, Раду Поклітару та багато інших [28].

Вважаємо за необхідне зазначити, що калейдоскоп фестивальної афіші пильно розглядає журі фестивалю, до складу якого входять провідні фахівці України у галузі театального мистецтва, представники Міністерства культури України, Національної спілки театральних діячів

України, Академії мистецтв України, мистецтвознавці та театральні критики.

Основна мета фестивалю-конкурсу – популяризація театру, піднесення його авторитету, обмін досвідом між творчими колективами, ознайомлення глядача з музичними театральними прем'єрами і найцікавішими знахідками театрів різних областей України та країн близького зарубіжжя.

На херсонський фестиваль-конкурс запрошуються театри, що подали заявку на участь за умови попереднього перегляду запропонованої вистави представниками художньої ради фестивалю. Художня рада фестивалю має право не допустити до участі у конкурсі ті вистави, які не відповідають естетично-художнім умовам. За всі роки проведення у фестивалі взяли участь 104 театри з 61 міста та 15 країн світу (Україна, Росія, Білорусь, Молдова, Придністров'я, Литва, Латвія, Грузія, Азербайджан, Румунія, Польща, Угорщина, Ізраїль, Франція, Португалія), які показали 232 вистави [24].

Також, у фестивалі «Мельпомена Таврії» беруть участь і студентські та аматорські колективи. На це масштабне свято приїжджають студентські колективи з України, Росії та багатьох інших країн. Так, наприклад, навчальний народний театр «Студі-Арт» Херсонського державного університету також був учасником фестивалю. Студентський театр та його художнього керівника неодноразово відзначено дипломами і подяками [16, с. 324].

Отже, Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії» складається з урочистого відкриття, конкурсного перегляду театральних вистав. Кожен із запрошених колективів крім показу конкурсної вистави приймає участь у карнавальній ході вулицями міста, театральному капуснику, гала-концертах, присвячених відкриттю та закриттю фестивалю.

На базі театру всі дні фестивалю працює прес-клуб, де спілкуються театри-учасники, журналісти та гості фестивалю. А також збираються творчі лабораторії для головних режисерів театрів і директорського корпусу.

Цей фестиваль – чудовий привід поспілкуватися з діячами сучасних провінційних, і не тільки, театрів, набратися певного досвіду і встановити перед собою нові орієнтири, тому що привозять театри, як правило, «козирні» вистави, про це свідчить вся історія Мельпомена Таврії.

У ХХ міжнародному театральному фестивалі «Мельпомена Таврії», крім театрів України, взяли участь театри з Португалії, Німеччини, Литви, Польщі, Угорщини, Туреччини, Ізраїлю, Білорусі, Вірменії, Грузії та Молдови.

Зазначимо, що з 17 по 26 травня у межах ХХ Міжнародного театального фестивалю «Мельпомена Таврії» на великій та малій сценах Миколаївського академічного художнього російського драматичного театру й Миколаївського академічного українського театру драми та музичної комедії відбувся театральний фестиваль «Мельпомена на Миколаївщині».

Так, 17 травня на сцені Миколаївського академічного українського театру драми та музичної комедії відбулося урочисте відкриття фестивалю за участю голови Українського культурного фонду М. Порошенка, заступника голови облдержадміністрації В. Боня, міського голови О. Сенкевича, начальника управління культури, національностей та релігій облдержадміністрації М. Димитрова. Захід відкрився виставою Луганського обласного академічного українського музично-драматичного театру (м. Сєвєродонецьк) «Лавина». У цей час на сцені Миколаївського академічного художнього російського драматичного театру фестиваль відкрився виставою «Собаче серце»

Державного російського драматичного театру ім. А.П. Чехова (м. Кишинів, Республіка Молдова). Протягом фестивальних днів глядачі переглянули понад 20 вистав 20 колективів з України, дальнього та близького зарубіжжя. 26 травня фестиваль «Мельпомена на Миколаївщині» завершився виставою «Дванадцята ніч» Миколаївського академічного художнього російського драматичного театру.

Цікаво, що вперше за історію фестивалю, вистави були показані в креативному міському просторі Урбан Сад, дві вистави відбулися на Лебединому озері у парку «Херсонська фортеця», одночасно йшли постановки на всіх сценах ХОАМДТ імені М. Куліша, Херсонського академічного обласного театру ляльок, обласного Палацу молоді та Олешківського ЦКД. Два спектаклі відбулися у храмах – Святої Трійці та Стрітєння Господнього.

До ювілею фестивалю Херсонський обласний академічний музично-драматичний театр ім. М. Куліша приготував прем'єру – «Сон літньої ночі», за авторством Вільяма Шекспіра та режисурою Євгена Резніченко.

Таким чином, проаналізувавши останній фестиваль «Мельпомена Таврії», можна дійти таких висновків, що, незважаючи на економічну кризу, херсонському фестивалю вдалося продемонструвати пристойну театральну панораму. «Мельпомена Таврії» вже котрий рік викликає активну зацікавленість місцевих глядачів, зали на всіх виставах переповнені. Організатори подбали, щоб фестиваль не замикався межами театральних залів міста, велика кількість херсонців та гостей мала змогу взяти участь у численних театральних заходах: відкритті та закритті фестивалю, виставах, конкурсах, капусниках, на конференціях та за дискусійними столами.

«Мельпомена Таврії» стає рік від року осередком активної культурної діяльності, і, приємним став той факт, що більшість його

глядачів – це молодь Херсонщини. Величезна кількість студентів та школярів відвідують вистави та беруть активну участь у вшануванні Херсонської Мельпомени.

Усі учасники і гості фестивалю оцінюють його роль суто позитивно і вважають, що значення цього фестивалю важливе, не лише для південного регіону, для України, а й для близького зарубіжжя.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблеми генези і сучасного стану театральних фестивалів Херсонщини ХХІ століття дозволило досягти загальної мети наукової роботи, вирішити поставлені завдання та зробити такі висновки:

1. На основі здійсненого аналізу низки наукових джерел обґрунтовано фестиваль як форму організації художнього життя суспільства. Фестиваль на сьогодні є найважливішим чинником утвердження України у світі як держави високо розвинутої культури, є могутнім стимулом для розвитку молодих талантів, виконавської майстерності як художніх, так і професійних колективів. Саме фестиваль сприяє подальшому розвитку традиційної народної культури, активізації мистецького життя нашої країни та встановленню культурних зв'язків між творчими колективами різних держав.

2. Аналіз розвитку фестивального руху дав нам можливість дослідити мету, завдання та визначити основні функції сучасних світових і українських фестивалів. Практично всі фестивалі спрямовані на розвиток та піднесення культурного рівня суспільства. В умовах сьогодення саме завдання, мета та функції фестивалів визначають напрями розвитку мистецтва, формують нові ідеї.

3. Дано характеристику фестивального життя Херсонщини, яке акумулює в собі всі сегменти структури сьогоденного театального життя, створюючи тісну творчу взаємодію, результатом якої стає формування нового мистецького середовища, а також утворення сучасного мистецького продукту. Фестивалі та конкурси вносять різноманітність у культурне життя Таврійського краю, вони сприяють активізації мистецького життя не лише Херсонщини, а й відіграють суттєву роль у вітчизняній культурі.

4. Прослідковано історію розвитку Міжнародного театрального фестивалю «Мельпомена Таврії», яка підтверджує, що даний фестиваль є механізмом регулювання естетичних смаків, поглядів, усталення певних ідеалів, показником якості мистецького життя нашого міста, країни та світу. Міжнародний фестиваль «Мельпомена Таврії» сприяє встановленню культурних зв'язків українських творчих колективів, розширенню діапазону обміну творчими здобутками між видатними особистостями сучасного театрального мистецтва.

5. Здійснено аналіз подій XXI Міжнародного театрального фестивалю «Мельпомена Таврії», який стає рік від року осередком активної культурної діяльності професійних, аматорських, студентських колективів, провідних фахівців України в галузі театрального мистецтва, представників Міністерства культури України, Національної спілки театральних діячів України, Академії мистецтв України, мистецтвознавців та театральних критиків. В контексті культурного розвитку фестиваль міцно закріпився і став улюбленим на херсонській землі, в країнах Європи та далеко за її межами.

Виконане наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів поставлених питань зазначеної теми. Перспективними напрямками розвитку проблеми може бути розробка маркетингової стратегії фестивального проєкту, подальшого вивчення організації та проведення майбутнього фестивалю «Мельпомена Таврії».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аляб'єва С. В. Херсонщина стає фестиваліальним краєм. *Наддніпряньська правда*. 2005. 14 жовтня. №80.
2. Баканурський А. Г., Корнієнко В. В. Театрально-драматичний словник ХХ століття. Київ : Знання України, 2009. 504 с.
3. Бальме Крістофер. Вступ до театрознавства. Львів : ВНТЛ-Класика, 2008. 269 с.
4. Бахтин М. М. Франсуа Рабле и народная смеховая культура Средневековья и Ренессанса. М. : 1995. С. 393.
5. Безгін І. Д., Семашко О. М., Ковтуненко В. І. Театр і глядач в сучасній соціокультурній реальності. К. : Стант, 2003. 120 с.
6. Дмитриева Н. А. Краткая истории искусств: учеб. пособие. М. : Искусство, 2000. 173 с.
7. Донова Д. А. Искусство театра и культура зрителя : пути к диалогу. М. : Наука, 2007. 36 с.
8. Донченко Н. П. Особливості мистецтва режисури на естраді : навч.-метод. матер. К. : КНУКіМ, 2008. 110 с.
9. Иванова В. Н., Патрушева В. И. Социальный менеджмент : учеб. пособие. М. : Высшая школа, 2011. 255 с.
10. Кісін В. Б. Режисура як мистецтво та професія. Життя. Актор. Образ : Із творчої спадщини. К. : Видавничий дім «КМ Academia», 1999. 268 с.
11. Клековкін О. Ю. Terra Fiesta. *Український театр*. 2001. №4–5. С. 2–5.
12. Корнієнко Н. М. Український театр у переддень третього тисячоліття : пошук. Київ : Факт, 2000. 160 с.
13. Коханая О. В. Соціокультурні функції дитячого і молодіжного театру. М. : Культура, 2009. 153 с.

14. Кравцова С. Внесок міжнародних фестивалів у збагачення та розвиток українського мистецтва. URL: <http://who-is-who.com.ua/bookmaket/olimp>
15. Культурна політика в Україні. Аналітичний огляд. За ред. О. Гриценка. К. : УЦКД, 2007. 160 с.
16. Лимаренко Л. І. Студентський театр у системі професійної підготовки майбутніх педагогів: монографія. Херсон: ХДУ, 2015. 484 с.
17. Лимаренко Л. І. Науково-освітній і культурний потенціал Херсонської області. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Херсонська область: монографія / Ред. рада вид. : В.Г. Кремень (голова) та ін.; Редкол. : Ю.І. Беляєв (голова) та ін. К. : Знання України, 2010. С. 59–115.
18. Локальний театральний фестиваль «Лютий/Февраль». URL: <http://artkavun.kherson.ua/lokalnyi-teatralnyi-festival-lyutyifevral.htm>
19. Макієнко О. А. Нові дослідження українського культурно-просвітницького руху на Херсонщині. *Південний архів. Історичні науки* : Зб. Наук. праць. Херсон, 2003. Випуск 10. С. 114–119.
20. Обертинська А. П., Л. Ф Голубцова. Основи режисури театралізованих масових вистав: навч. посіб. К. : ДАККІМ, 2002. 87 с.
21. Ожегов С.И. Словарь русского языка. М. : 1990. 848.с.
22. Подлужная А. А. Контрастный душ для Мельпомены. *Киевские ведомости*. 2013. 26 июня.
23. Путешествие по Херсонщине : Энциклопедия-путеводитель. Херсон : Наддніпряночка. 2008. 300 с.
24. Санін Д. «Мельпомена» : ставка на молодих. URL: <https://zn.ua/ukr/ART/melpomena-stavka-na-molodih-.html>

25. Семашко О. М. Соціологія мистецтва : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і допов. Львів : «Магнолія плюс», видавець СПД ФО В. М. Піча, 2005. 244 с.
26. Троїцький В. Фестивалізація чи стагнація
URL: <http://www.dax.com.ua>.
27. Херсонський обласний академічний музично-драматичний театр ім. М. Куліша. URL: <http://teatrkulisha.org/>
28. Цимбал Г. У Херсоні відбувся XVII Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії». Тут руйнували кордони в душах. *Урядовий кур'єр*. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/news/u-hersoni-vidbuvsya-xvii-mizhnarodnij-teatralnij-f/>
29. Швед М.Б. Процеси акультурації та інкультурації у міжнародних фестивалях сучасної музики в Україні (спроба соціокультурного аналізу). *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія мистецтвознавство*. Львів, 2004. Вип. 4. С. 150–158.
30. Шульга Р. Соціокультурний вимір художнього життя в Україні. *Культура. Суспільство. Особистість: навч. посіб. / за ред. Л. Скокової. К. : Інститут соціології НАНУ, 2006. С. 339–361.*
31. Яблунівський С.В. Теоретико-методологічні засади театральної діяльності. *Державне будівництво*. 2010. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2010_1_10.pdf.